

KAPITTEL 4

Å gjøre interseksjonell institusjonell-etnografisk forskning. En utforskende diskusjon rundt bruk av «tradisjonell sosiologisk teori» i en institusjonell-etnografisk studie

Ann-Torill Tørrispllass Nord universitet

Abstract: In this chapter, I discuss the use of intersectionality theory in institutional ethnographic studies. I explore this through an example from my research on unaccompanied minor refugee girls and their everyday experiences of being resettled in Norwegian municipalities. My main objective is to explore possible challenges and opportunities in combining institutional ethnography and intersectionality theory. I conclude that even though use of intersectionality theory can be valuable in institutional ethnographic research, the concepts of work, work knowledge and institutional capture inhabits the potential for exploring how categorisation, and hence difference, is done through social relations.

Keywords: intersectionality, standpoint, work knowledge, unaccompanied refugee minors, institutional categorisation, categories, institutional ethnography

Introduksjon

Institusjonell etnografi er ikke «bare» et omfattende metodologisk rammeverk, men også en måte å tenke og forstå kvalitativ utforskning på – en egen *sosiologi*, ifølge Dorothy Smith og Alison Griffith (2022).

In a sense, categorizing institutional ethnography as a methodology implied that it could be used in research using standard sociological practices. But it is not a qualitative method; it is more than that. It is a sociology, a method of inquiry into the social that begins and always stays with actual people and their doings; it seeks to discover just how actual people's doings are coordinated with others so that what we might call the ongoing social organizing of our everyday lives actually happens. (Smith & Griffith, 2022, s. 3)

Da jeg startet på mitt doktorgradsprosjekt, var jeg lite kjent med institusjonell etnografi, og prosjektet mitt ble både et dypdykk i mitt tema, som var enslige mindreårige flyktningjenters møte med den norske velferdsstaten, og en utforskning av institusjonell etnografi som en egen måte å «gjøre og tenke» sosiologi på. Mitt «møte» med institusjonell etnografi var på mange måter et møte med en helhetlig metodologi, og jeg ble oppmerksom på at forskere innen denne tradisjonen hadde ulike forståelser av hvor «dogmatisk» dette rammeverket skulle forstås og benyttes. Jeg opplevde motstridende innspill fra forskere som tenkte at «en bruker det som oppleves nyttig», og fra forskere som var mer dogmatisk orientert. Underveis i prosjektet følte jeg flere ganger behov for å benytte andre teoretiske perspektiver som supplement til institusjonell etnografi. Ett av disse var interseksjonalitetsteori, som jeg også endte opp med å benytte meg av i den ferdige avhandlingen (Tørrisplass, 2020).

Sett i retrospektiv tror jeg dette behovet i stor grad handlet om min begrensede innsikt i potensialet til institusjonell etnografi, samt om den måten jeg var opplært til å gjøre en sosiologisk analyse på. Denne erfaringen tror jeg ikke jeg er alene om. Jeg har derfor skrevet denne teksten for å reflektere over hvorfor jeg følte behov for å supplere institusjonell etnografi med innsikter fra interseksjonalitetsteori, samt over hvorvidt dette supplementet var nødvendig, eller om institusjonell etnografi som metodologi innehar kapasiteter som gjør et slikt supplement overflødig.

Denne refleksjonen gjør jeg ved hjelp av min forskning på enslige mindreårige flyktningjenters hverdags erfaringer med å bli bosatt i norske kommuner. I studien undersøker jeg hvilke konsekvenser det jeg mener

er norske myndighetenes ambivalens¹ når det gjelder enslige mindreårige flyktninger, kan ha for den kommunale utøvelsen av det som kalles bosetting, og følgelig for enslige mindreårige flyktningers hverdags erfaringer (Tørrisplass, 2020). Dette temaet berører store samfunnsutfordringer, som migrasjon, menneskerettigheter, velferd, inkludering og integrering.

I studien benyttet jeg institusjonell etnografi, hvor målet er å kombinere det som ofte kalles et aktørperspektiv og et strukturperspektiv og på den måten se hverdags erfaringer i sammenheng med styring (Smith, 2005). Dette målet innebærer at selv om det er jentenes hverdags erfaringer som dannet utgangspunkt for studien, hadde ikke denne studien disse erfaringene som forskningsobjekt. Tvert imot dannet deres erfaringer et springbrett for å utforske profesjonelles utøvelse av bosetting og familie-gjenforeningsprosesser samt myndighetenes styring av disse gjennom legale og økonomiske føringer med betydning for de kommunale tjenesteytneres handlingsrom. Jeg startet i de enslige mindreårige flyktningjentenes erfaringer og tok utgangspunkt i de problematikkene som kom til syne i disse, det vil si i bruddlinjen mellom behovene de erfarte at de hadde, og hvordan deres virkelighet ble beskrevet institusjonelt. Disse erfaringene og problematikkene dannet utgangspunktet for den videre utforskningen gjennom de kommunale tjenesteytneres erfaringer.

Gjennom datautviklingen og analysen i denne studien oppdaget jeg at en rekke kategoriseringsprosesser fant sted i det kommunale arbeidet med de enslige mindreårige flyktningjentene, og jeg følte at jeg manglet teoretiske ressurser for å belyse og diskutere disse. Denne følelsen av å mangle teoretiske ressurser ledet meg mot interseksjonalitetsteori, som er innrettet mot å undersøke hvordan sosiale kategorier som kjønn, etnisitet og klasse kan samvirke og ha betydning for individers livskår (Crenshaw, 1989). Å benytte interseksjonalitet ledet meg videre inn i diskusjoner om hvorvidt interseksjonalitetsteori og institusjonell etnografi lar seg kombinere, eller om de har for forskjellig epistemologisk utgangspunkt.

Kjernen i institusjonell etnografi, slik den er utviklet av Dorothy Smith (2005), er å utforske det hun kaller styringsrelasjoner, fra ståstedet til mennesker som på ulike måter er knyttet til disse relasjonene gjennom aktivitetene de utfører (Widerberg, 2007). Smith (1990) er skeptisk til at teoretiske

1 Her viser jeg til den ambivalensen som produseres i skjæringspunktet mellom kategoriene flyktning og barn, og hvilke effekter denne ambivalensen har for de kommunale tjenesteytterne, som velferdsstatens utøvende ledd, samt for de enslige mindreåriges hverdags erfaringer.

forhåndskonstruksjoner skal styre sosiologiske undersøkelser og analyser, og hun hevder at om en lar forskningsprosessen styres for mye av kategorier, ender en opp med å gjøre kategoriene til selve forskningsobjektet. Smith (1990, s. 61) hevder at «[t]he standpoint of women,² which locates us in the particularities of our experience, is profoundly contradictory to objectified forms of knowledge».

Interseksjonalitetsteori er imidlertid utviklet med tanke på å kunne synliggjøre hvordan sosiale kategorier som kjønn, etnisitet, religion og sosial klasse kan samvirke og påvirke individers livskår (Crenshaw, 1989). Allerede her kommer en epistemologisk forskjell mellom interseksjonalitetsteori og institusjonell etnografi til syne. I institusjonell etnografi forstås slike kategorier som objektivert kunnskap som bidrar til å objektivere mennesker. Dette innebærer en forståelse av kategorisering som noe som *gjøres*, hvor objektivering av mennesker er en konsekvens av kategoriseringsarbeidet.

Innledningsvis i kapitlet vil jeg gi en kort innføring i forskningsprosjektet om enslige mindreårige flyktningjenter. Jeg vil deretter presentere institusjonell etnografi og interseksjonalitetsteori og rette søkelyset mot mulige utfordringer med å kombinere disse teoretiske perspektivene. Deretter vil jeg, i lys av noen av funnene i forskningsprosjektet, drøfte hva jeg opplevde var gevinsten ved denne kombinasjonen. Avslutningsvis reflekterer jeg over hvorfor jeg følte behov for å gjøre denne kombinasjonen.

Enslige mindreårige flyktningjenter

Enslige mindreårige flyktninger er barn under 18 år som befinner seg utenfor sitt hjemland og er atskilt fra foreldrene eller andre med foreldreansvar (Lidén et al., 2013; Sandermann et al., 2017; Tørrisplass, 2022a). Det har alltid kommet flere gutter enn jenter til Norge som enslige mindreårige flyktninger (Kirkeberg et al., 2022). I 2021 var 84 prosent av de bosatte enslige mindreårige flyktningene i Norge gutter.

Kommunene har ansvar for å vurdere og tilby tilpasset omsorg og boløsning (Eide et al., 2017). I kommunene der jeg har gjennomført denne studien, har en forankret arbeidet med de enslige mindreårige i barneverntjenesten og fatter vedtak etter barnevernloven (Tørrisplass, 2022a). Det er frivillig for hver enkelt kommune å bosette enslige mindreårige flyktninger, og kommunal vilje til å bosette flyktninger i kommunen er

2 Institusjonell etnografi ble opprinnelig introdusert som en sosiologi for *kvinner*, men Smith utviklet den senere til en sosiologi for *mennesker*.

basert på økonomiske insentiver fra staten (Hansson & Aarseth, 2017). Til sammen har 259 kommuner i perioden 1996 til 2020 bosatt enslige mindreårige flyktninger (Kirkeberg et al., 2022). De økonomiske insentivene for å bosette enslige mindreårige flyktninger har endret form de siste ti årene, fra refusjonsordning til tilskuddsordning. Kommunene fikk tidligere refundert 100 prosent av barnevernsutgiftene til enslige mindreårige flyktninger, en andel som deretter ble endret til 80 prosent (Beregningsutvalget, 2017; Tørrisplass, 2022b). Fra 2017 ble de økonomiske føringene endret til tilskuddsordning, med fast sats per enslig mindreårig flyktning basert på alder (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet [IMDi], 2020).

De fleste enslige mindreårige bosettes i dag med vedtak i barnevernloven (Svendsen et al., 2018, s. 71). Undersøkelser viser at enslige mindreårige i langt større grad enn ungdom innenfor barnevernet generelt mottar ettervern fra oppfølgingstjenesten (Berg et al., 2017; Kirkeberg et al., 2022). Tall fra 2014 viser at så mange som 64,7 prosent av de enslige mindreårige flyktningene i alderen 18–22 år hadde etterverntiltak, mot 14 prosent av de andre ungdommene under barnevernets omsorg. Dette er en betydelig overrepresentasjon av enslige mindreårige i etterverntiltak, men tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser også at ettervern ofte avsluttes ved fylte 20 år (Dalgard et al., 2018). Her peker forskning på at tilbudet om ettervern påvirkes av at finansieringen fra Bufetat avsluttes ved fylte 20 år (Paulsen, 2016; Tysnes & Kiik, 2015; Tørrisplass, 2022b).

I min avhandling undersøkte jeg hvilke konsekvenser det jeg mener er norske myndigheters ambivalens når det gjelder enslige mindreårige flyktninger, kan ha for den kommunale utøvelsen av bosetting og følgelig for enslige mindreårige flyktningers hverdagserfaringer. Det handler om velferdsstatens evne til å håndtere og balansere det myndighetene omtaler som en streng, rettferdig og tydelig asylpolitikk, i kombinasjon med ambisjonen om å yte omsorg for enslige mindreårige flyktninger på en måte som bidrar til vellykket inkludering og integrering. Da jeg startet utforskningen, jobbet jeg ut fra følgende forskningsspørsmål: Hvordan erfarer enslige mindreårige jenter hverdagslivet i Norge, og hvordan former den norske velferdsstaten disse erfaringene?

Metode

I institusjonell etnografi benytter en, som i andre typer etnografi, intervjuer, observasjoner og dokumenter som data og ser dem som inngangsporten inn i de sosiale relasjonene og styringsrelasjonene i den gitte settingen

(Campbell, 1998). Det empiriske eksemplet jeg funderer diskusjonen på, bygger på totalt 20 intervjuer i tre kommuner i Norge. Av disse var sju intervjuer med enslige mindreårige jenter med fluktbakgrunn, og disse jentene utgjør det vi kan kalle ståstedsinformanter eller første nivådata (Campbell, 1998). I institusjonell etnografi danner ståstedet utgangspunkt for det Smith kaller problematikker. En problematikk er ikke nødvendigvis knyttet til et problem eller til noe negativt, slik den ofte er i dagligtalen. I stedet springer den ut fra «bruddlinjen» mellom individuelle erfaringer og institusjonelle ordninger (Smith, 1987, 2005). En bruddlinje viser altså til motsetningsforholdet mellom to forhold som en i utgangspunktet forventer er, eller har som ambisjon at skal være, forenlige (se Bertelsen & Lund, kapittel 8 i denne boken). I mitt forskningsprosjekt startet jeg med kategorier, herunder *jenter som er enslige mindreårige flyktninger*. Dette utgjør et ståsted å se verden fra, men det er gjennom jentenes eget liv som kunnskapsbærere det er mulig å oppdage hvordan det å kategoriseres som enslig, mindreårig, flyktning og jente eventuelt får konsekvenser i hverdagslivet deres. Forskerens rolle er dermed å kartlegge hvordan denne kunnskapen og de aktivitetene som mennesker utfører, henger sammen med andre aktørers aktiviteter (Widerberg, 2007). Det er med andre ord verken individet eller hva individet gjør, som alene er objektet for forskningen, men de sosiale aspektene ved individets aktiviteter.

I tillegg intervjuet jeg tolv ansatte (13 intervjuer), herunder tre ansatte i bofellesskap, fem ansatte i oppfølgingstjenesten, to rådgivere i barnevernet og to ledere av mottak og bosetting for enslige mindreårige. Disse utgjør såkalte andre nivådata. I alle kommunene startet jeg med å intervju de enslige mindreårige jentene før jeg, med utgangspunkt i deres fortellinger, intervjuet ansatte i kommunene.

Interseksjonalitetsteori og institusjonell etnografi

Dorothy E. Smith og Patricia Hill Collins har begge hatt stor innvirkning på sosiologien gjennom utviklingen av henholdsvis institusjonell etnografi og interseksjonalitetsteori. I 1993 ble de sammen tildelt den amerikanske sosiologforeningens Jessie Bernard Award som anerkjennelse for sitt arbeid. I begrunnelsen for prisutdelingen sto følgende (*Footnotes* vol. 21 nr. 7 (oktober 1993): 13):

Together these award recipients are part of a transformation of sociology. Together they have extended the boundaries of sociology to include the standpoint, experiences, and concerns of women; together they have extended the boundaries of gender scholarship to include the intersection of race, class and gender. Together they represent a sociology which seeks to empower women through a dialectic of theory and practice.

Sitatet over viser til en tilsynelatende felles plattform for institusjonell etnografi og interseksjonalitetsteori, men det er i «dialektikken» eller samspillet mellom teori og praksis en av de grunnleggende forskjellene mellom dem trer frem.

Interseksjonalitetsteori er ikke *en teori*, men mange ulike teoretiske retninger, forståelser og fortolkninger som har til felles at de ofte benyttes for å få tak i eventuelle sammenhenger eller samvirkning mellom tradisjonelle sosiologiske kategorier, for eksempel kjønn, etnisitet og klasse. Begrepet interseksjonalitet stammer fra juristen Kimberlé Williams Crenshaws (1989) studie av undertrykkelse av fargede kvinner i det amerikanske rettsvesenet (Berg et al., 2010, s. 14). Veikrysset er den klassiske metaforen for konseptet interseksjonalitet. En kan se for seg to gater: Patriarkatgaten og Rasmegaten (Crenshaw, 1989). I krysset mellom de to gatene står det en minoritetskvinne som må hanskens med forskjellige typer undertrykkelse som møtes i krysset og følgelig i henne (Yuval-Davis, 2005). Interseksjonalitetsteori tar utgangspunkt i ideen om ulikhet, ujevne maktrelasjoner og former for diskriminering og viser til hvordan sosiale kategorier som kjønn, rase, etnisitet, religion, sosial klasse og seksualitet kan samvirke og påvirke individers leve- og livsvilkår (Crenshaw, 1989).

I Skandinavia fikk interseksjonalitetsteori sitt gjennombrudd innen postkolonial og poststrukturalistisk kjønnsforskning (se f.eks. de los Reyes & Mulinari, 2005; Lykke, 2003; Staunæs, 2003; Staunæs & Sønndergaard, 2006). Senere adopterte flere forskere innen sosiologi og statsvitenskap dette tankegodset og understreket viktigheten av at en interseksjonell analyse må gjøre det mulig å overkomme barrieren mellom strukturer og institusjoner på makronivå og identitet og det levde liv i det lokale (Christensen & Jensen, 2012; Christensen & Siim, 2006; Jensen, 2006). Hva det innebærer å anvende et interseksjonalitetsperspektiv, har blitt gjenstand for en rekke debatter (se f.eks. Christensen & Siim, 2006; Davis, 2008; Ken, 2008; McCall, 2005). Teorien har blitt kritisert for ikke å forholde seg til empiriske data og følgelig for å bli en «teoretisk teori», hvor diskusjonene om hvordan kategorier kan samvirke og påvirke livet vårt,

har vært teoretiske, sosialfilosofiske og «metafordrevne» (Orupabo, 2014). Eksempler på metaforer innenfor interseksjonalitetsteori er ovennevnte kryssmetafor (Crenshaw, 1991), sammenflettede systemer (Collins, 1993) og dominansmatrise (Collins, 2002).

Institusjonell etnografi har på sin side et epistemologisk «krav» om at teoretiske perspektiver, herunder forhåndsdefinerte kategorier, ikke skal utgjøre utgangspunktet for en studie. I stedet må den springe ut fra ståstedsinformantenes erfaringer, og fra de problematikkene som forskeren utleder fra ståstedet. Institusjonell-etnografisk forskning retter søke-lyset på sammenhengen mellom det lokale og det translokale gjennom begrepet styringsrelasjoner, som ofte medieres gjennom tekst (Widerberg, 2015). Styringen kan for eksempel skje i form av kontrollskjemaer, rutiner for måloppnåelse, økonomiske føringer eller kvalifiseringshefter som kommunalt ansatte bruker i arbeidet med enslige mindreårige flyktninger. Begrepet styringsrelasjoner leder altså oppmerksomheten mot translokale former for styring av «det sosiale» og kan forstås som sosial organisering som former menneskers muligheter (Smith, 2005). Begrepet synliggjør også hvordan tekster representerer en objektivisering av organisering som medfører at mennesker stoler på – og handler ut fra – tekstene. Denne objektiveringen av organisering skjer, ifølge Smith (2005, s. 14), gjennom måten ansvarsområder er differensiert og spesialisert på, noe som får tekstene til å fremstå som produsert uavhengig av konkrete individer og relasjoner. Dette medfører at for eksempel rutiner og kontrollskjemaer som brukes i kommunene, får en objektivt styrende status (Smith 2005, s. 44). Arbeidsbegrepet i institusjonell etnografi har også sentral betydning for å avdekke og få innsikt i hvordan kategorisering og kategoriseringsprosesser gjøres. I institusjonell etnografi forstås kategorisering som arbeid; et arbeid hvor bestemte objektiverte forståelser aktiveres av mennesker.

Interseksjonalitet kan ifølge Widerberg (2007) forstås som et integrert perspektiv i institusjonell etnografi, siden målet er å utforske hvordan ulike relasjoner i hverdagslivet er sammenvevet og samvirkende. Lund og Magnussen (2018) skiller på sin side mellom interseksjonalitet som teori og interseksjonalitet som metode. De hevder at interseksjonalitet som teori kan bidra til å overskygge hva mennesker faktisk gjør, og hvordan det sosiale organiseres, mens interseksjonalitet som metode er mer på linje med institusjonell-etnografisk utforskning, hvor forskeren ikke på forhånd kan avgjøre hvilke sosiale relasjoner som er av betydning for forskningsdelta-kerne (Lund & Magnussen, 2018, s. 281). Dette innebærer, slik jeg forstår

det, at institusjonell etnografi og interseksjonalitet skiller seg fra hverandre som teoretiske perspektiver, mens de metodisk har en felles plattform som er spesielt fundert i vektleggingen av ståstedet. Mitt søkelys er i denne teksten følgelig rettet hovedsakelig mot interseksjonalitet som teori.

Interseksjonalitetsteoris betydning for analysen min

I prosjektet jeg skriver om her, som i hovedsak var inspirert av institusjonell etnografi, var interseksjonalitetsteori nyttig på to måter. For det første hjalp interseksjonalitetsteori meg å få øye på identitetskategorier som fikk betydning for ståstedsinformantenes erfaringer. For det andre hjalp interseksjonalitetsteori meg å få øye på hvordan både slike kategorier og kategorier som fantes i institusjonelle tekster, preget disse erfaringene. I den følgende diskusjonen vil jeg ta utgangspunkt i betydningen av interseksjonalitetsteori for min analyse. Hensikten med diskusjonen er å synliggjøre hvilken betydning interseksjonalitetsteori hadde i prosjektet, men også å legge et empirisk grunnlag for refleksjoner jeg har gjort meg i ettertid.

Eksplisitt søkelys på identitetskategorier som gjør seg gjeldende

I alle de tre kommunene jeg utførte feltarbeid i, benyttet de ansatte i bofellesskapene en type kvalifiseringsverktøy i form av hefter med sjekklister for systematisk gjennomgang og kontroll av bestemte kvalifikasjoner blant de enslige mindreårige flyktningene. Kvalifiseringsheftene tok for seg en rekke praktiske og sosiale ferdigheter som de enslige mindreårige måtte lære seg. Heftene ble benyttet både som kontroll på at de enslige mindreårige faktisk fikk opplæring og den kunnskapen som regnes som nødvendig for dem i Norge, og for å vurdere hvorvidt de var klare for å bo for seg selv. Mye av innholdet i heftene omhandler det som kan omtales som «huslige ferdigheter» og «hygieniske ferdigheter». I tillegg omtales praktiske og økonomiske ferdigheter. Det legges vekt på å kunne stelle i huset, lage mat, stå opp til riktig tid og ha system i sakene sine. Anne,³ som er miljøterapeut i et bofellesskap, forteller:

3 Alle navn er fiktive.

Jentene har alltid vært så voksne, mens guttene vi har, kan være litt barnslige og krever mye oppfølging [...]. Jeg har alltid sittet med en følelse av at de [jentene] har så ... alltid har hatt et voksenansvar, og i hvert fall de jentene som er sendt. De er jo gjerne eldst [...], altså i søskenflokket. (Anne, miljøterapeut)

Jentene føler jeg har det i seg, veldig mange er veldig pliktoppfyllende [...]. I bofellesskapet er det rutiner og sånn. De fleste gjør oppgaven sin uten at det er et problem. (Kristian, oppfølgingstjenesten)

Utsagnene over viser hvordan kategorien kjønn aktualiseres og gjøres relevant for de ansattes forståelser av jentenes ferdigheter. Anne, som er miljøterapeut i bofellesskap for enslige mindreårige, forklarer at jentene tar voksenansvar og omsorgsansvar, og at dette ansvaret faller mer «naturlig» for dem enn for guttene. Kristian følger opp i samme stil. I begge sitatene referer de ansatte til en *følelse*. De sier ikke at de har snakket med jentene om dette temaet, men at de *føler* at «bokompetanse» er noe jentene er «flinkere» enn guttene til. Denne følelsen kan tolkes som tegn på at de ansatte har erfaring med at jentene er mer «bokompetente» enn guttene, og at kvalifiseringsheftene har kjønnete konsekvenser ved at de etterspør kompetanser som jentene mestrer i større grad enn guttene. Denne følelsen kan imidlertid også tolkes som at de ansatte aktiverer en generalisert forståelse (*institutional capture*) av at jenter fra visse land er særlig flinke til å ta visse typer ansvar.

Alder er også en viktig kategori i arbeidet med enslige mindreårige flyktninger. Det er en kategori som skaper institusjonaliserte kategoriseringsprosesser hvor de enslige mindreårige skal bli voksne på en bestemt måte og ved en bestemt alder. Alder og tilhørende rettigheter og tilbud henger tett sammen med økonomiske føringer, som har stor innvirkning på kategoriseringsprosessene som gjøres i arbeidet med de enslige mindreårige jentene. Kategoriseringsprosesser, som i dette tilfellet gjøres gjennom for eksempel det nevnte kvalifiseringsheftet eller gjennom aldersregulering av tilskudd til kommunen og tilbud til de unge, synliggjorde hvordan både alders- og kjønns-kategorisering virker inn på velferdstilbudet til de enslige mindreårige jentene.

Hvordan institusjonelle kategoriseringsprosesser er knyttet til identitetskategorier

Kjell, som er leder i oppfølgingstjenesten i en kommune, forteller om tilsvarende erfaringer med kvalifiseringsheftene fra sin kommune, og sier at resultatet av å «være flink» er at en må flytte ut av bofellesskap:

[...] denne personen er kjempeflink til å lage mat, [...] ansvarsfull, holder avtaler, alle disse forskjellige kriteriene, så er det på en måte legitimt å begynne å tenke på utflytting, da. (Kjell, leder i oppfølgingstjenesten)

Sitatene over er beskrivende for hvordan de ansatte erfarer jentene i bofellesskap. Jentene er pliktoppfyllende, huslige og tar ansvar for fellesskapet. De lager mat og kan det praktiske med å ta vare på et hjem. De ansatte forteller også at jentene ofte fremstår mer modne og «voksne mentalt» enn guttene.

Kvalifiseringsheftene er tekst som gjennom den såkalte tekst-leser-konversasjonen aktiveres og medfører at de ansatte handler på bestemte måter, noe som igjen medfører at kvalifiseringsheftene får en objektivt styrende status (Smith, 2005, s. 44). Kvalifiseringsheftene setter rammer for hvordan styring av botilbud gjennomføres. For det første retter kompetansekravene i heftene søke-lyset på praktisk kunnskap, ikke på behovet for omsorg. Oppmerksomheten rettes for eksempel her mot det å kunne håndtere nettbank, vaske hus og skifte lyspærer. For det andre viser de ansattes erfaringer med jenter i bofellesskap at jentene oppfyller kvalifiseringskriteriene bedre enn guttene. Dette kan være en faktor som bidrar til at jentene flytter tidligere ut av bofellesskap, fordi de *praktisk* sett er klare for det. Det betyr likevel ikke at de er klar for det med tanke på behovet for omsorg, noe både de ansatte og de enslige mindreårige jentene nevner. Berit, som er ansvarlig for utvidet oppfølgingstjeneste i en kommune, sier at jentene fremdeles kan trenge emosjonell støtte. Hun forteller videre følgende om det hun mener er erfaringene til de som må flytte ut av bofellesskap: «Det er ingen som ser meg lenger. Ja da, jeg betaler regningene mine, jeg går på skole, men den ensomheten og tomheten ...»

Flere av jentene uttrykker også at de savner bofellesskapet, og at de ønsket å flytte tilbake etter at de har flyttet ut. Hirut, en av de enslige mindreårige jentene, forteller at de ansatte i oppfølgingstjenesten ofte nevnte at når hun ble 18 år, ville hun være voksen og kunne flytte for seg selv. Jeg spurte henne om hun skulle ha ønsket at hun kunne bodd lenger i bofellesskapet enn hun gjorde. Hun svarte:

Ja, jeg kunne vært litt til, for når du kommer fra skolen, så kommer du hjem [til bofellesskapet], og så lager du mat sammen og gjør lekser sammen og prater sammen, så over du på norsken sammen. Men nå er jeg helt alene.

Denne erfaringen bekreftes av ansatte, som forteller om jenter som ønsker å flytte tilbake til bofellesskapet. Hvordan bruken av kvalifiseringsheftene virker inn på jentenes hverdags erfaringer, synliggjør hvordan ulike

kategoriseringspraksiser skjer og skaper *faktiske forskjeller* (Winker & Degele, 2011).

Kvalifiseringsheftene og sjekklister inneholder ikke kjønn som kategori. Likevel blir kjønn relevant i jentenes hverdag. Årsaken er antakeligvis tidligere kjønnede prosesser som kan ha gitt jentene andre kompetanser enn guttene. Antakeligvis spiller også ansattes forståelser av kjønn og etnisitet inn, og gjør at jentene også *fremstår* som klare for å flytte ut fra bofellesskap tidligere enn hva som gjelder for guttene. Jentenes «voksenhet» når det gjelder det praktiske, oppfyller de institusjonelle logikkene og bidrar til at jentene – antakeligvis i enda større grad enn guttene – flytter uten at de er klare for å bo alene. Kjønn og forståelser av kjønn kan kamuflere dette omsorgs- og fellesskapsbehovet, og de institusjonelle forståelsene bidrar til å rettferdiggjøre at jentene er klare for å flytte for seg selv.

Når en analyserer styring som relasjonell praksis, er det derfor viktig å legge vekt på institusjonelle praksiser hvor kategorier gjør seg gjeldende eller blir aktualisert som betydningsfulle, da det er denne aktualiseringen som synliggjør utøvelse av styring i praksis. For meg fikk denne innsikten i hvordan kategorier aktualiseres, betydning ved at den åpnet opp for en forståelse av hvordan kvalifiseringsheftene antakeligvis får kjønnede konsekvenser, basert på tidligere kjønnede prosesser (som gjør jentene kompetente på de kompetansene kvalifiseringsheftene etterspør) samt på de ansattes objektiverte forståelser av kjønn, etnisitet eller kultur.

Økonomi og styring av bosetting som en «forretning» gjennom de overordnede tekstene som definerer tilskudd og bosetting, påvirker også det arbeidet kommunene er satt til å utøve overfor enslige mindreårige flyktninger, og i dette arbeidet må de også forholde seg til overordnede internasjonale og nasjonale lovverk og føringer. Slik blir alder en kategori som benyttes institusjonelt i det kommunale arbeidet, som kommuniseres til de enslige mindreårige, og som de enslige mindreårige igjen tar for gitt som avgjørende for det tilbudet og den hjelpen de får. Det translokale og det lokale nivået knyttes sammen gjennom styringstekstene og den kommunale organiseringen av omsorg for de enslige mindreårige flyktningene (Campbell & Gregor, 2002; Smith, 2005). De ansatte uttrykker bekymring for flyktningene, for eksempel når det gjelder ensomhet, systemforståelse, for at de kanskje «faller utenfor» voksentjenestene, og for hvorvidt de vil få til søknadsprosessen om oppholdstillatelse. Kategorien alder kan forstås som en rettferdiggjøring. Den er bestemt institusjonelt og er noe de ansatte må forholde seg til, og så må de gjøre så godt de kan

med å forberede overgangene, enten det er ut av bofellesskap eller over i oppfølgingstjenester.

Her vil jeg poengtere at selv om oppmerksomheten i min analyse er rettet mot å avdekke og synliggjøre hvordan kategorisering gjøres gjennom institusjonelle «strukturer» og praksiser, henger kategoriseringsprosessene tett sammen med de enslige mindreårige jentenes hverdags erfaringer. Jentene tar inn over seg de institusjonelle praksisene og strukturene, og de forstår selv alder som en kategori som har betydning. Institusjonelt er kjønn en kategori som gjøres mer implisitt eller skjult. Kategorien flyktning er ofte forbundet med etniske forskjeller, og også objektiverte forståelser av etnisitet eller kultur ser ut til å virke inn på jentenes hverdagsliv. Jentenes kulturbakgrunn får betydning ved at ansatte ser ut til å anta at jentenes ansvarlige væremåte skyldes oppdragelsen de har fått i hjemlandet; at de er opplært innen en kjønnskultur hvor kvinnene har ansvar for hjem og familie. De ansattes erfaringer med jentene i bofellesskap og oppfølgings-tjeneste kan forstås som «positive» fortellinger om hvor tøffe, pliktoppfyl-lende, flinke og rolige jentene er. Det kan imidlertid stilles spørsmål ved om denne væremåten eller kompetansen «belønnes» med at de får mindre og kortere oppfølging enn de har behov for.

Gjennom analysen av kvalifiseringsheftene og den institusjonaliserte bruken av disse ble kategoriene *etnisitet*, *kultur*, *kjønn* og *alder* synlige som kategorier som hadde betydning for botilbud og omsorg. Mens institusjo-nell etnografi bidro til å rette blikket mitt mot hvordan tekster representerer en objektivering av organisering (basert på kategorier) som medfører at mennesker stoler på – og handler ut fra – tekstene, bidro interseksjoni-tetsteori med en synliggjøring av hvordan institusjonelle kategoriserings-prosesser også er knyttet til identitetskategorier som er fylt med et visst innhold, for eksempel hvordan de ansattes forståelse av jentene er formet av objektiverte forståelser av kultur. Min analyse er dermed en «hybrid» hvor jeg brukte innsikter fra institusjonell etnografi for å få grep om tek-sters betydning for styringen med bosetting, mens jeg brukte innsikter fra interseksjonalitet for å forstå hvordan kategorier som etnisitet, kjønn og alder «samvirket» og fikk betydning for de enslige mindreåriges situasjon.

Mine refleksjoner i ettertid – og etterdønninger fra «tradisjonell sosiologi»

Innledningsvis i dette kapitlet stilte jeg spørsmålet om hvorvidt jeg i dag ser kapasiteter i institusjonell etnografi som kunne gitt meg de samme

innsiktene som interseksjonalitetsteori. Tidligere studier om migrasjon som benytter innsikter fra interseksjonalitetsteori, har bidratt til å synliggjøre sammenhengen mellom forskjells kategorier og identitet samt til å løse opp analytiske kategorier for å synliggjøre viktige forskjeller innad i disse (Bastia, 2014). En kritikk mot interseksjonalitetsstudier innen dette feltet handler om hvordan bruken av interseksjonalitetsteori ofte medfører en additiv forståelse av undertrykkelse som heller retter oppmerksomheten mot karakteristikker av forskningsobjektet, enn på «strukturene» som skaper ulikhetene. Og det er nettopp her jeg mener at institusjonell etnografi har noe viktig å tilby.

Da jeg gjorde forskningen jeg skriver om her, kjente jeg, som tidligere nevnt, behov for å kombinere innsikter fra institusjonell etnografi og interseksjonalitetsteori. Nå som jeg i ettertid har gått gjennom analysen, ser jeg derimot at om en forstår kategorisering og kategoriseringsprosesser som *arbeid*, og da som et arbeid som innebærer *arbeidskunnskap*, kan en få bedre grep om hvordan bestemte forståelser og forforståelser aktiveres i menneskers kategoriseringspraksiser. De ansatte gjør, gjennom sitt arbeid med de enslige mindreårige jentene, kategoriseringer som informeres av eksplisitte kategoriseringer i rutiner og hefter, men også mer implisitte kategoriseringer som de har med seg fra verdenen utenfor institusjonene. Arbeidsbegrepet gir dermed mulighet til å utforske hvordan identitetskategorier eventuelt aktiveres i de ansattes praksiser, og hvordan disse identitetskategoriene dermed gjør seg gjeldende i deres arbeid med de enslige mindreårige jentene, uten at en behøver å ta utgangspunkt i forhåndsdefinerte identitetskategorier. Disse innsiktene bidrar nettopp til å flytte oppmerksomheten bort fra karakteristikker av ståstedsinformantene og mot styringsrelasjonene som skaper ulikhetene, og som informantene inngår i.

Da jeg i min analyse forsto etnisitet, kjønn og alder som samvirkende kategorier, videreførte jeg i stedet en objektiverende praksis. Kategorier kan ikke samvirke, slik jeg ser det, men flere kategorier kan aktiveres i menneskers *gjøren* overfor bestemte mennesker, og menneskers *gjøren* kan synliggjøres empirisk gjennom arbeidsbegrepet i institusjonell etnografi. Selv om mennesker kan oppleve at de kategoriseres på flere måter på samme tid, bør en ikke si at kategorier gjør noe eller samvirker. Det må menneskelig aktivering til.

Hvorfor følte jeg da behov for å bruke interseksjonalitetsteori? Behovet kan antakeligvis best forklares med at vi som sosiologistudenters trenes i

å benytte teoretiske perspektiver for å belyse, forklare og forsøke å forstå sosiale fenomener. Smith og Griffith skriver:

Institutional ethnography's switch to always working with actual people – and how what they do coordinates with others is deeply at odds with established sociologies. While there are many approaches, what established sociologies have in common is objectifying language practices that displace people's actions and what is going on among them with concepts. (Smith & Griffith, 2022)

Denne måten å gjøre sosiologi på er preget av arbeidskunnskap en sosiolog besitter, og arbeidet med å sette seg inn i en alternativ sosiologi, som institusjonell etnografi beskrives som, er både tidkrevende og strevsomt. Som fersk når det gjaldt hvordan sosiologisk utforskning gjøres innenfor institusjonell etnografi, følte jeg med andre ord behov for å benytte kjente teoretiske perspektiver, slik jeg har lært. Når kategorier som etnisitet, kjønn og alder fremsto som sentrale i mitt datamateriale, var det nærliggende å ty til interseksjonalitetsteori i analysen, og der jeg befant meg i min utvikling på det tidspunktet, opplevde jeg at slik teori var viktig for studien. Dette behovet kan forklares med at det å sette seg inn i og forstå det fulle potensialet som ligger i institusjonell etnografi, er en lang og vedvarende prosess som krever at en som sosiolog må lære å tenke på hvordan en bruker teoretiske perspektiver i analysen på en ny måte. Smith og Griffith (2022) hevder at «[...] the institutional ethnographic conceptual practices are not theories but they are indeed an activity that is actually performed, though we may not be aware of it as such».

Mitt poeng er altså at da jeg valgte å benytte interseksjonalitetsteori i min institusjonell-etnografiske studie, var det ikke, sett i ettertid, et resultat av at institusjonell etnografi mangler redskaper som kan gjøre identitetskategorisering synlig. Det handlet heller om at jeg ikke hadde avlært meg mine tillærte måter å gjøre sosiologisk analyse på, og om at jeg ikke var kommet i havn med å forstå det fulle potensialet i institusjonell etnografi.

Forfatterbiografi

Ann-Torill Tørrisplass er førsteamanuensis ved Nord universitet og har særlig interesse for kjønns-, migrasjons- og ungdomsforskning. Hun har en mastergrad og doktorgrad i sosiologi fra Nord universitet. Avhandlingen hennes handler om enslige mindreårige flyktninger og deres overgang til

voksen alder, med institusjonell etnografi som metodologisk rammeverk. Hun har publisert om problemstillinger knyttet til feminisme, migrasjon og institusjonell etnografi. Hun er studieprogramansvarlig for bachelor i barnevern og deltar i nasjonale og internasjonale forskningsnettverk knyttet til institusjonell etnografi, kjønn, etnisitet og likestilling.

Litteratur

- Beregningsutvalget. (2017). *Kommunenes utgifter til bosetting og integrering av enslige mindreårige flyktninger i 2016*. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. <https://www.imdi.no/om-imdi/rapporter/2017/beregningsutvalget-2016/>
- Berg, A.-J., Flemmen, A. B., & Gullikstad, B. (2010). *Innledning: Interseksjonalitet, flertydighet og metodologiske utfordringer*. Tapir Akademisk Forlag.
- Berg, B., Paulsen, V., Midjo, T., Haugen, G. M. D., Garvik, M. & Tøssebro, J. (2017). *Myter og realiteter. Innvanderes møter med barnevernet*. NTNU Samfunnsforskning.
- Berg, B. & Haugen, G. M. D. (2018). *Evaluering av familiehjem som bo-og omsorgsløsning for enslige mindreårige flyktninger*. NTNU Samfunnsforskning.
- Bastia, T. (2014). Intersectionality, migration and development. *Progress in Development Studies*, 14(3), s. 237–248. <https://doi.org/10.1177/1464993414521330>
- Campbell, M. & Gregor, F. (2002). *Mapping social relations: A primer in doing institutional ethnography*. University of Toronto Press.
- Campbell, M. L. (1998). Institutional ethnography and experience as data. *Qualitative Sociology*, 21(1), 55–73. <https://doi.org/10.1023/A:1022171325924>
- Carbado, D. W., Crenshaw, K. W., Mays, V. M. & Tomlinson, B. (2013). Intersectionality: Mapping the movements of a theory. *Du Bois Review*, 10(2), 303–312.
- Choo, H. Y. & Ferree, M. M., Barian, A., Brown, J., Christensen, W., Kelly, K. & Lakkimsetti, C. (2010). Practicing intersectionality in sociological research: A critical analysis of inclusions, interactions, and institutions in the study of inequalities. *Sociological Theory*, 28(2), 129–149. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9558.2010.01370.x>
- Christensen, A.-D. & Jensen, S. Q. (2012). Doing intersectional analysis: Methodological implications for qualitative research. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 20(2), 109–125. <https://doi.org/10.1080/08038740.2012.673505>
- Christensen, A.-D. & Siim, B. (2006). Fra køn til diversitet – interseksjonalitet i en dansk/nordisk kontekst. *Kvinder, køn & forskning*, (2–3), 32–42. <https://doi.org/10.7146/kkf.v0i2-3.28083>
- Collins, P. H. (1993). Toward a new vision: Race, class, and gender as categories of analysis and connection. I B. Landry (Red.), *Race, sex and class: Theory and methods of analysis* (kap. 3). Routledge.
- Collins, P. H. (2002). *Black feminist thought: Knowledge, consciousness, and the politics of empowerment*. Routledge.
- Connell, R. W. & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender & Society*, 19(6), 829–859. <https://doi.org/10.1177/0891243205278639>
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, (1), Artikkel 8.
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241–1299. <https://doi.org/10.2307/1229039>
- Dalgard, A. B., Wiggen, K. S. & Dyrhaug, T. (2018). *Enslige mindreårige flyktninger 2015–2016: Demografi, barnevern, arbeid, utdanning og inntekt* (Rapport 2018/3). Statistisk sentralbyrå.

- Davis, K. (2008). Intersectionality as buzzword: A sociology of science perspective on what makes a feminist theory successful. *Feminist Theory*, 9(1), 67–85. <https://doi.org/10.1177/1464700108086364>
- de los Reyes, P. & Mulinari, D. (2005). *Interseksjonalitet: Kritiske refleksjoner over (o)jämlikhetens landskap*. Liber.
- Eide, K., Kjelaas, I. & Larsgaard, A. K. (2017). Hjem eller institusjon? Om tvetydigheten i omsorgsarbeid med enslige mindreårige flyktninger bosatt i kommunene. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 20(4), 317–331. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2017-04-05>
- Footnotes vol. 21 nr. 7 (oktober 1993): 13. <https://www.asanet.org/wp-content/uploads/asa.07.1993.pdf>
- Hansson, L. & Aarseth, T. (2017). Sosial kapital i kommunens møte med flyktninger. I J. R. Andersen, E. Bjørhusdal, J. G. Nesse & T. Årethun (Red.), *Immateriell kapital* (s. 31–48). Universitetsforlaget.
- Hornscheidt, A. (2009). Intersectional challenges to gender studies: Gender studies as a challenge to intersectionality. I C. Åsberg (Red.), *Gender delight: Science, knowledge, culture and writing* (s. 33–46). Linköping University Press.
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). (2018). *Tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige flyktninger*.
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). (2020). *Tilskudd for enslige mindreårige flyktninger med flere*. <https://www.imdi.no/tilskudd/tilskudd-for-enslige-mindrearige-flyktninger-med-flere/>
- Jensen, S. Q. (2006). Hvordan analysere sociale differensieringer? *Kvinder, køn & forskning*, (2–3), 70–79. <https://doi.org/10.7146/kkf.v0i2-3.28087>
- Ken, I. (2008). Beyond the intersection: A new culinary metaphor for race-class-gender studies. *Sociological Theory*, 26(2), 152–172. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9558.2008.00323.x>
- Kirkeberg, M. I., Lunde, H. & Sky, V. (2022). *Enslige mindreårige flyktninger 1996–2020: Demografi, utdanning, arbeid, inntekt og barnevern* (Rapport 2022/20). Statistisk sentralbyrå. https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/artikler/enslige-mindrearige-flyktninger-1996-2020/_/attachment/inline/c3f7693b-eaac-4c61-9aa7-9003961c41e6:9704f27f4c2d6405e261279894e8712bc98d9432/RAPP2022-20.pdf
- Lidén, H., Eide, K., Hidle, K., Nilsen, A. C. E. & Wærdahl, R. (2013). *Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere* (Rapport 2013: 03). Institutt for samfunnsforskning; Høgskolen i Telemark, Agderforskning.
- Lund, R. & Magnussen, M.-L. (2018). Interseksjonalitet, virksomhedskundskab og styringsrelasjoner. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 42(4), 268–283. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1781-2018-04-05>
- Lykke, N. (2003). Interseksjonalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen. *Tidsskrift för genusvetenskap*, (1), 47–56.
- McCall, L. (2005). The complexity of intersectionality. *Signs*, 30(3), 1771–1800.
- Oppedal, B., Seglem, K. B. & Jensen, L. (2009). *Avhengig og selvstendig: enslige mindreårige flyktnings stemmer i tall og tale* (Rapport 2009: 11). Folkehelseinstituttet.
- Orupabo, J. (2014). Interseksjonalitet i praksis: Utfordringer med å anvende et interseksjonalitetsperspektiv i empirisk forskning. *Sosiologisk Tidsskrift*, 22(4), 329–351. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2928-2014-04-01>
- Paulsen, V. (2016). Ungdom på vei ut av barnevernet: Brå overgang til voksenlivet. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 93 (1), s. 36–51.
- Pickering, M. (2001). *Stereotyping: The politics of representation*. Palgrave.
- Sandermann, P., Husen, O. & Zeller, M. (2017). European welfare states constructing «unaccompanied minors»: A comparative analysis of existing research on 13 European countries. *Social Work & Society*, 15(2).
- Smith, D. E. (1987). *The everyday world as problematic: A feminist sociology*. University of Toronto Press.

- Smith, D. E. (1990). *The conceptual practices of power: A feminist sociology of knowledge*. University of Toronto Press.
- Smith, D. E. (2005). *Institutional ethnography: A sociology for people*. Altamira Press.
- Smith, D. E. & Griffith, A. I. (2022). *Simply institutional ethnography: Creating a sociology for people*. University of Toronto Press.
- Staubæs, D. (2003). Where have all the subjects gone? Bringing together the concepts of intersectionality and subjectification. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 11(2), 101–110. <https://doi.org/10.1080/08038740310002950>
- Staubæs, D. & Søndergaard, D. M. (2006). Interseksjonalitet – utsat for teoretisk justering. *Kvinder, Køn & Forskning*, (2–3), 43–56. <https://doi.org/10.7146/kkf.v0i2-3.28086>
- Svendson, S., Berg, B., Paulsen, V. Garvik, M. & Valenta, M. (2018). *Kunnskapsoppsummering om enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger* (Rapport). NTNU Samfunnsforskning. <https://samforsk.brage.unit.no/samforsk-xmlui/handle/11250/2499876>
- Tørrisplass, A.-T. (2020). *Barn på terskelen: En institusjonell etnografi om enslige mindreårige flyktningjentes møte med en ambivalent velferdsstat* [Doktorgradsavhandling]. Nord universitet.
- Tørrisplass, A.-T. (2022a). «Dypet i livet mitt»: Enslige mindreårige flyktningjentes erfaringer med familiegjenforeningsprosesser. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 25(4), 1–13. <https://doi.org/10.18261/tfv.25.4.2>
- Tysnes, I. B. & Kiik, R. (2015). Forlenget barndom og forlenget foreldreskap. *Fontene forskning*, 1 (8), s. 4–16.
- Tørrisplass, A.-T. (2022b). «Når vi blir 18, er det ingen som spør etter oss.» Samarbeid mellom tjenester i overgangen til voksenlivet for enslige mindreårige flyktningjenter. I J. P. Breimo, C. H. Anvik, E. Olesen & C. Lo (Red.), *Mot bedre samarbeid? Betraktninger fra studier av norske velferdstjenester* (s. 104–119). Universitetsforlaget.
- Tørrisplass, A.-T. (2022c). Samvittighetens dilemma. Sosialt arbeid i bruddlinjen mellom gode hensikter, politiske strømninger og økonomiske innstramninger. I Ø. Henriksen, A. Solstad & G. W. Øydgard (Red.), *Sammenhenger i sosialt arbeid* (s. 135–148). Universitetsforlaget.
- Utlendingsdirektoratet (UDI). (2018). *Anbefalinger fra andre relevante aktører*. https://www.udi.no/globalassets/global/forskning-fou_i/asylmottak/samlet.pdf
- Widerberg, K. (2007). Institusjonell etnografi: En ny mulighet for kvalitativ forskning? *Sosiologi i dag*, 37(2), 7–28.
- Widerberg, K. (2015). *I hjertet av velferdsstaten: En invitasjon til institusjonell etnografi*. Cappelen Damm Akademisk.
- Winker, G. & Degele, N. (2011). Intersectionality as multi-level analysis: Dealing with social inequality. *European Journal of Women's Studies*, 18(1), 51–66. <https://doi.org/10.1177/1350506810386084>
- Yuval-Davis, N. (2005). Gender mainstreaming och interseksjonalitet. *Tidsskrift för genusvetenskap*, (2–3), 19–29.
- Yuval-Davis, N. (2006). Intersectionality and feminist politics. *European Journal of Women's Studies*, 13(3), 193–209. <https://doi.org/10.1177/1350506806065752>